

รูปแบบการจัดการสุคติสถานวัดชลประทานรังสฤษฎี นนทบุรี

Management Model of Sukhtistan Wat Cholprathanrangsarit, Nonthaburi

พระมหานุพรรณ ธนิสโร*

Phramaha Anuphan Thanissaro

ธนาสิทธิ์ เพิ่มเพียร**

Thanasit Phoemphian

สาขาวิชาการบริหารคนและกลยุทธ์ คณะวิทยาการจัดการ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

Program in People Management and Organization Strategy

Faculty of Management Science, Panyapiwat Institute of Management

Email: phan2540@gmail.com

Received: March 18, 2024

Revised: April 06, 2024

Accepted: April 09, 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการคือ (๑) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร (๒) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดชลประทานรังสฤษฎี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ระยะที่ ๑ จำนวน ๘ ท่าน ระยะที่ ๒ จำนวน ๑๔ ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร นั้นมีพิธีกรรมหลักทั้งหมด ๖ ขั้นตอน ได้แก่ พิธีรับศพ พิธีรดน้ำศพ พิธีสวดอภิธรรม พิธีทำบุญเข้า-ทำบุญเพล พิธีฌาปนกิจศพ และพิธีเก็บอัฐิ เมื่อมีผู้เสียชีวิตญาติผู้เสียชีวิตนำใบมรณบัตรมาแสดงและติดต่อของงศาลากับทางฌาปนสถาน เพื่อให้จัดรถไปรับศพหรือเจ้าภาพจะนำศพมาเอง เพื่อทำพิธีรดน้ำศพเป็นการขอขมาผู้วายชนม์ครั้งสุดท้ายแล้วรอบประกอบพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรมเป็นการอุทิศบุญกุศลให้กับผู้วายชนม์ เมื่อบำเพ็ญกุศลครบกำหนดแล้วจะมีการทำบุญอุทิศถวายภัตตาหาร ทอดผ้าบังสุกุลและกรวดน้ำอุทิศรับพร วันฌาปนกิจนั้นจะมีการเชิญหีบศพเวียนมร ๓ รอบเพื่อรอจุดไฟประชุมเพลิง ในวัน

* พระมหานุพรรณ ธนิสโร (น้อยผล) Phramaha Anuphan Thanissaro (Noiphol) นักศึกษาปริญญาโท บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารคนและกลยุทธ์องค์การ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ Student Master of Business Administration Program in People Management and Organization Strategy Panyapiwat Institute of Management

** ผศ.ดร.ธนาสิทธิ์ เพิ่มเพียร Asst.Prof.Dr.Thanasit Phoemphian ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ Thesis Advisor

รุ่งขึ้นเป็นพิธีเก็บอัฐิ นิมนต์พระสงฆ์สวดปกรณ์แล้วถวายไทยธรรม เจ้าหน้าที่เก็บอัฐิใส่ถุงมอบให้เจ้าภาพนำกลับและพบว่า รูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดชลประทานรังสฤษฎ์นั้นเน้นเรื่อง เรียบง่าย ประหยัด ได้ประโยชน์และเกิดปัญญา โดยไม่อนุญาตให้นำพวงหรีดมาร่วมไว้อาลัย ห้ามตั้งอาหารหน้าหีบศพ ไม่อนุญาตให้เลี้ยงอาหารทุกชนิด ไม่มีการนำศพเวียนเมรุ สวดพระอภิธรรมเพียง ๑ จบ ก่อนสวดพระอภิธรรมและก่อนฌาปนกิจศพต้องมีการแสดงปาฐกถาธรรมทุกครั้ง

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ; สุคติสถาน; วัดชลประทานรังสฤษฎ์

Abstract

This research has Two objectives, (1) to study the management models of Sukhtistan of temples in Bangkok Metropolis (2) to offer the management model of Sukhtistan of Wat Cholprathanrangsarit. This study employed qualitative research methodology based on documents and in-depth interviews Key informants: Phase 1 with eight people, phase 2 with fourteen people.

According to research findings, the management models of Sukhtistan of temples in Bangkok Metropolis included 6 main ritual steps, namely a corpse-receiving ceremony, corpse-watering ceremony, funeral prayer ceremony, morning merit-making – merit-making at lunch ceremony, cremation ceremony and bone ashes-collecting ceremony. When someone died, the deceased's relatives presented the death certificate and reserved a temple hall with the crematorium so as to request arrangement for a vehicle to pick up the body or the host brought the body personally to perform a corpse-watering ceremony to apologize to the deceased for the last time, then wait for a prayer, merit-making ceremony to dedicate merit to the deceased. At the end of merit-making practice, there would be merit-making, food offerings, laying down a funeral robe and pouring ceremonial water as dedication of merit to the departed, receiving blessings. On the cremation day, the coffin would be carried around the crematorium 3 times to wait for lighting the funeral pyre for cremation. The next day was a bone ashes-collecting ceremony. The monks were invited for a prayer ceremony and merit-making items were offered. Staff member collected bone ashes, put them in a clay container and gave to the host for taking back. It was also found that the management model for Sukhtistan of WatCholprathanrangsarit emphasized simplicity, frugality, usefulness and wisdom. It was

not permissible to bring wreaths for mourning, set food in front of the coffin. No feeding of any kind was allowed. The corpse was not carried around the crematorium. There was only one funeral prayer. Dhamma sermons must be given always before a funeral prayer and before cremation.

Keywords: Management model; Sukhtistan; WatCholprathanrangarit

บทนำ

รูปแบบการจัดการสุสานวัดชลประทานรังสฤษฏ์นั้น ได้มีการจัดโดยยึดหลักความเป็นจริง เป็นระเบียบ เรียบง่าย ประหยัด ได้ประโยชน์ และก่อให้เกิดปัญญา เช่นการสวดพระอภิธรรม ต้องมี พระสงฆ์แสดงปาฐกถาธรรม ๑ รูป พร้อมพระสงฆ์สวดพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ ๑ จบเท่านั้น ซึ่งต่างจาก ประเพณีการจัดงานศพที่มีมาตั้งแต่สมัยก่อนซึ่งมีเพียงการสวดพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์เท่านั้น บางวัดสวด ๒ จบ บางวัดสวด ๔ จบ อีกประการหนึ่ง งดการเลี้ยงอาหารในคืนสวดพระอภิธรรม ยกเว้นน้ำเปล่า งดนำพวงหรีดมาร่วมไว้อาลัยแก่ผู้วายชนม์ เพื่อเป็นการลดขยะให้กับทางวัดและสะดวกต่อการบริหารจัดการ

พระครูวิสุทธาณันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร)^๑ ได้อธิบายไว้ว่า สมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้า ได้ทรงวางแนวทางการบริหารจัดการโดยยึดหลักธรรมาธิปไตยที่ปรากฏชัดในอธิปไตยสูตรว่าเรื่อง หลักธรรมาธิปไตย^๒ ซึ่งให้เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ด้วยความเสียสละ อุทิศตนเพื่อประโยชน์ ส่วนรวม องค์การสงฆ์จึงใช้การบริหารโดยยึดหลักพระธรรมวินัยสืบมา หลังจากที่พระพุทธองค์ปรินิพพาน การบริหารจัดการคณะสงฆ์ได้เกิดปัญหาอุปสรรคขึ้น สมัยนั้นพระเถระานุเถระจึงได้จัดทำคำสั่งคายนาลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ภายหลังมีเหตุขัดข้องอย่างรุนแรงจากภายนอกจึงต้องอาศัยอำนาจ รัฐมาช่วยจัดการแก้ไขปัญหา โดยได้รับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์สืบมาจนปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้นำองค์กรนั้นมีความสำคัญกับสังคมไทย เพราะเป็น ศูนย์กลางเชื่อมโยงสังคมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งวัดเป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีทางศาสนา มากที่สุดเพราะเป็นจุดรวมใจของชาวพุทธศาสนิกชน อีกทั้ง รัตนะ ปัญญาภา, ประสิทธิ์ กุลบุญญา, สุชาติ บุษย์ชญาณนท์, ไพศาล พากเพียร และเรืองเดช เขจรศาสตร์^๓ ได้กล่าวว่า ประชาชนชาวพุทธ

^๑ พระครูวิสุทธาณันทคุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร), “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑.

^๒ อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๗๙/๑๖๕.

^๓ รัตนะ ปัญญาภา, ประสิทธิ์ กุลบุญญา, สุชาติ บุษย์ชญาณนท์, ไพศาล พากเพียร และเรืองเดช เขจรศาสตร์, “รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๖๒) : ๒๙๐.

มีความสัมพันธ์กับศาสนาพุทธตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต มีการจัดพิธีกรรมการเกิด เช่น โกนผมไฟ พิธีบรรพชา อุปสมบท พิธีแต่งงาน จนกระทั่งบั้นปลายชีวิตก็มีการจัดงานศพรวมเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธ และ พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร)^๔ ได้อธิบายว่า ในปัจจุบันวัดมีการบริหารโดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารสูงสุดตามที่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา ๓๘^๕ ได้กำหนดไว้ว่า เจ้าอาวาสมีหน้าที่บริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีความถูกต้อง เหมาะสม มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม มีประสิทธิภาพและยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นสำคัญ พร้อมกับพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมยุคปัจจุบัน การจัดงานศพศิลาวัณน์ ชัยวงศ์^๖ ได้กล่าวว่า เป็นประเพณีที่สำคัญจัดขึ้นเมื่อมีบุคคลเสียชีวิต ถือเป็นการไว้อาลัยครั้งสุดท้ายแก่ผู้เสียชีวิต และร่วมให้กำลังใจญาติผู้วายชนม์ ซึ่งวิธีการจัดงานจะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา ส่งผลทำให้พิธีกรรมมีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ แต่ละจังหวัด ซึ่งจะพบว่า วัดในเขตกรุงเทพมหานคร จะมีรูปแบบการจัดงานคล้ายคลึงกัน คือ มีการรดน้ำศพ สวดอภิธรรมบำเพ็ญกุศลศพ ๓ คืน ๕ คืน ๗ คืน ก่อนทำการฌาปนกิจศพ

วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งเป็นวัดที่มีการจัดงานสุคตีสถานเช่นกัน โดยมีหลวงพ่อบุญญานันท์ภิกขุเป็นผู้ริเริ่มการจัดพิธีกรรมที่ยึดหลักความจริง จัดแล้วต้องให้ได้ประโยชน์ ชาวพุทธต้องเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน การจัดงานที่เป็นเปลือกนอกควรตัดออกเพื่อความสะอาดยิ่งขึ้น จึงได้จัดให้มีการแสดงธรรมก่อนพระสวดอภิธรรมเพื่อให้คนเป็นรู้และเข้าใจธรรมะ เพื่อเป็นเครื่องประเล้าประโลมจิตใจให้คลายความทุกข์ การจัดงานด้านสุคตีสถานนั้นเพื่อให้คนเป็นได้ศึกษาความจริงของชีวิต โดยทางวัดได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติตามจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาและสอบถามเจ้าหน้าที่เบื้องต้นพบว่า วัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีการจัดการงานสุคตีสถานแต่ไม่มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยการจัดงานสุคตีสถานนั้นจะมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยกัน ๑๐ คน แต่ปัญหาไม่ได้อยู่ที่จำนวน แต่อยู่ที่ความเข้าใจในงานที่ยังไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลทำให้การปฏิบัติขั้นตอนพิธีกรรมต่างกันไป เช่น เจ้าหน้าที่ศาลา ก เทียบเครื่องไทยธรรมก่อนพระขึ้นสวด เจ้าหน้าที่ศาลา ข กล่าวคำถวายสังฆทาน เจ้าหน้าที่ศาลา ค เมื่อเสร็จพิธีแล้วไม่นำกราบลาพระ เป็นต้น อีกทั้งยังขาดการจัดทำคู่มืองานด้านสุคตีสถาน (สถานที่ฌาปนกิจ, เมรุ) เพื่อเป็นคู่มือรายละเอียดแก่เจ้าภาพตลอดระยะเวลาที่จัดงาน นอกจากนี้ ไม่มีการรวบรวมข้อมูลความพึงพอใจในการจัดงาน เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

^๔ พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร), “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^๕ ปณตกร (ปรับปรุง), “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A401/%A401-20-2505-001.htm> [๙ มีนาคม ๒๕๖๕].

^๖ ศิลาวัณน์ ชัยวงศ์, “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๔๘๘.

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการจัดการสุสานของวัดในเขตกรุงเทพฯ และนำมาวิเคราะห์หาแนวทางการจัดการที่เหมาะสม เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการสุสานที่ชัดเจนของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ โดยผู้วิจัยหวังว่าผลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะสร้างประโยชน์ต่อวัด สร้างความเข้าใจร่วมกันต่อเจ้าหน้าที่ ตลอดจนนำไปสู่การปฏิบัติเป็นรูปแบบที่ดีสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสุสานของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร
๒. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการสุสานของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีรายละเอียดวิธีการวิจัย ดังนี้

๑. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ ๑ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ วัดในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๘ วัด โดยมีเกณฑ์พิจารณาจากวัดเป็นวัดที่นิยมจัดงานศพ ประเมินจากการจัดอันดับของร้านสุริยาหีบศพซึ่งเป็นร้านจำหน่ายโลงศพรายใหญ่ของประเทศไทย และมีสถิติจากการจัดงานศพเป็นจำนวนมากต่อปี สุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ประกอบด้วย ๑ กลุ่ม ดังนี้ พระภิกษุหรือเจ้าหน้าที่ จำนวน ๘ ท่าน จาก ๘ วัด โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกคือพระภิกษุและเจ้าหน้าที่ที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการสุสาน

ระยะที่ ๒ ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย เจ้าอาวาส จำนวน ๑ รูป ผู้อำนวยการสุสาน จำนวน ๑ รูป รองผู้อำนวยการสุสาน จำนวน ๑ รูป ข้าราชการผู้ดูแลเรื่องการบริหารจัดการสุสาน จำนวน ๑ ท่าน และ เจ้าภาพที่เข้ามาใช้บริการจัดงานศพภายในวัด จำนวน ๑๐ ท่าน

๒. เครื่องมือในการวิจัย

ระยะที่ ๑ ดำเนินการทำการเก็บข้อมูลโดยการคัดเลือกแบบเจาะจงเก็บจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๘ ท่าน ประกอบด้วยพระภิกษุจำนวนหรือเจ้าหน้าที่ จำนวน ๘ ท่าน โดยผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ดังต่อไปนี้

๑) ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายล่วงหน้าทางโทรศัพท์แล้วดำเนินการจัดเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกเสียงเก็บข้อมูล ประกอบด้วย กระดาษ ปากกา ดินสอ ipad โทรศัพท์

๒) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ใช้แนวคำถามที่สร้างขึ้นเป็นประเด็นในการซักถามผู้ให้ข้อมูล จุดประเด็นให้เกิดการพูดคุย ถามถึงวิธีการจัดการต่าง ๆ

๓) ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ระยะที่ ๒ ทำการเก็บข้อมูลโดยการทำสนทนากลุ่ม (Focus group) จากกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๔ ท่าน ได้แก่ เจ้าอาวาส จำนวน ๑ รูป พระผู้มีความเชี่ยวชาญหรือมีหน้าที่บริหารจัดการสุคติสถาน จำนวน ๒ รูป ข้าราชการผู้ดูแลเรื่องการบริหารจัดการสุคติสถาน จำนวน ๑ ท่าน และเจ้าภาพที่เคยจัดงาน ย้อนหลังไม่เกิน ๑ เดือน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

๑) ผู้วิจัยได้ทำการนัดหมายล่วงหน้าและมีการจองสถานที่ห้องประชุมไว้เพื่อทำการสนทนากลุ่ม
๒) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยมีแนวคำถามที่ใช้ในการสนทนากลุ่มไว้แล้ว

๓) ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus group) ร่วมกับการบันทึกเสียง

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ ๑ เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาจัดเรียง โดยการถอดเทปจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ ๒ ผู้วิจัยศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ โดยวิธีการดังต่อไปนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาจัดเรียง โดยการถอดเทปจากการทำสนทนากลุ่ม (Focus group) แล้วทำการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการสุคติสถานวัดชลประทานรังสฤษฎ์ นนทบุรี” ผลการศึกษาวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร

๑.๑ รูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดในเขตกรุงเทพมหานครนั้น พบว่า มีพิธีกรรมหลักทั้งหมด ๖ ขั้นตอน ได้แก่ พิธีรับศพ พิธีรดน้ำศพ พิธีสวดอภิธรรม พิธีทำบุญเข้า-ทำบุญเพล พิธีฌาปนกิจศพ และพิธีเก็บอัฐิ ลำดับแรกเมื่อมีผู้เสียชีวิตญาติผู้เสียชีวิตนำใบมรณบัตรมาแสดงกับทางฌาปนสถานเจ้าหน้าที่แจ้งรายละเอียดกฎระเบียบข้อกำหนดต่าง ๆ แล้วหลังจากนั้นทางฌาปนสถานจะจัดรถไปรับศพหรือเจ้าภาพจะนำศพมาเอง เพื่อมาทำพิธีรดน้ำศพเป็นการขอขมาผู้วายชนม์ครั้งสุดท้ายเมื่อเสร็จพิธีแล้วบางวัดเจ้าหน้าที่จะมัดตราสัง และบางวัดจะผูกสายสิญจน์ที่ข้อมือผู้วายชนม์เท่านั้นแล้วนำร่างบรรจุลงหีบศพเพื่อทำพิธีบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม นิยมตั้งสวดพระอภิธรรมเลขสี่ นิมนต์พระสงฆ์ ๔ รูป ประกอบพิธีเพื่อเป็นการอุทิศบุญกุศลให้กับผู้วายชนม์ เมื่อบำเพ็ญกุศลครบกำหนดแล้วจะมีการทำบุญอุทิศโดยนิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธรูปและสวดมาติกาจากนั้นเจ้าภาพถวายภัตตาหาร ทอดผ้าบังสุกุลและกรวดน้ำอุทิศรับพร วันฌาปนกิจนั้นจะมีการเชิญหีบศพเวียนเมรุ ๓ รอบแล้วหามขึ้นตั้งบน

จิตกาธาน เพื่อรอกกล่าวประวัติไว้อาลัยแด่ผู้วายชนม์ ทอดผ้าบังสุกุล คณะญาติและแขกร่วมกันวางดอกไม้จันทน์ สุดท้ายนำหีบศพเข้าเตาเผาเพื่อทำการฌาปนกิจ ในวันรุ่งขึ้นเป็นพิธีเก็บอัฐิ นิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์แล้วถวายไทยธรรม เจ้าหน้าที่เก็บอัฐิใส่ถุงมอบให้เจ้าภาพนำกลับ

๑.๒ หน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่นั้น พบว่า เจ้าหน้าที่ต้องรับผิดชอบดูแลความเรียบร้อยภายในและบริเวณโดยรอบศาลาตลอดการประกอบพิธีศาสนา รวมถึงอำนวยความสะดวกและให้คำแนะนำเจ้าภาพ เจ้าหน้าที่ต้องเข้าใจขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนพิธีที่เกี่ยวกับการจัดงานศพทั้งหมด มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดวางเครื่องราช

๑.๓ ระเบียบข้อห้าม พบว่า ฌาปนสถานโดยส่วนใหญ่ไม่อนุญาตให้ประกอบพิธีกึ่งเด็ก ไม่อนุญาตให้นำสุราและของมีนเมาเข้ามาภายในบริเวณ และงดให้มีการละเล่นทุกชนิด การเลี้ยงอาหารนั้นเจ้าภาพสามารถจัดได้ตามความประสงค์ ในส่วนของปัญหานี้พบว่าสถานที่จัดศพไม่เพียงพอ เจ้าภาพไม่เข้าใจกฎระเบียบของทางฌาปนสถาน

๒. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดชลประทานรังสฤษฎ์

จากการสนทนากลุ่ม (Focus group) และสัมภาษณ์สามารถสรุปผลการศึกษา ได้ดังนี้

๒.๑ รูปแบบพิธีกรรมวัดชลประทานรังสฤษฎ์ พบว่า พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) องค์ปฐมเจ้าอาวาส เน้นเรื่องความเป็นระเบียบ เรียบง่าย ประหยัด ได้ประโยชน์และก่อให้เกิดปัญญามีการแสดงปาฐกถาก่อนการสวดพระอภิธรรมทุกคืน ไม่อนุญาตให้นำพวงหรีดทุกชนิดมาร่วมไว้อาลัยเพื่อเป็นการลดขยะ ลดมลพิษและประหยัดค่าใช้จ่ายของเจ้าภาพ ไม่มีการเลี้ยงอาหารทุกชนิดยกเว้นน้ำเปล่าในงานสวดพระอภิธรรมของทุกคำคืน เมื่อเจ้าภาพติดต่อจองศาลา เจ้าหน้าที่แจ้งกฎระเบียบข้อกำหนดให้รับทราบจึงนิมนต์พระสงฆ์ ๑ รูปและจัดส่งรถตู้ไปรับศพมาประกอบพิธีรดน้ำตามเวลาที่กำหนด เมื่อรดน้ำเสร็จเจ้าหน้าที่นำผ้าขาวห่อผู้วายชนม์แล้วยกเข้าโลงศพ พร้อมปิดฝาโลงศพและตอกตะปูปิดเทปขาวตามร่องฝาโลง สำหรับการสวดพระอภิธรรมนั้นทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์กำหนดให้มีพระสงฆ์แสดงปาฐกถาธรรม ๑ รูป สวดพระอภิธรรม ๔ รูป การทำบุญอุทิศ นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐ รูป ประกอบพิธีสวดมาติกา เมื่อพระสงฆ์สวดมาติกาจบเจ้าหน้าที่เชิญเจ้าภาพทอดผ้าไตรและถวายเครื่องไทยธรรมพร้อมภัตตาหารเป็นชุดถวายกลับไปฉัน ตามด้วยกรวดน้ำอุทิศและรับพร ในวันฌาปนกิจมีการเคลื่อนหีบศพไปยังเมรุ เพื่อเชิญหีบศพขึ้นตั้งไว้บนจิตกาธาน พระสงฆ์ ๑ รูปแสดงปาฐกถาธรรมญาติอ่านประวัติผู้วายชนม์เสร็จแล้วเชิญเจ้าภาพขึ้นทอดผ้าไตร ครั้งละ ๒ ชุด และนิมนต์พระสงฆ์ขึ้นพิจารณา เจ้าหน้าที่เชิญหีบศพเข้าเตาและนิมนต์พระสงฆ์จุดประทุมเพลิง หลังจากนั้นจะเป็นการเก็บอัฐิโดยจะทำในเช้าวันรุ่งขึ้น นิมนต์พระสงฆ์ ๑ รูปบังสุกุลแล้วเจ้าหน้าที่นำอัฐิใส่ถุงห่อผ้าขาวมอบให้ญาตินำกลับ

๒.๒ หน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ พบว่า เจ้าหน้าที่ต้องเข้าใจธรรมเนียมประเพณี การจัดงานศพ ศาสนพิธี และผ่านการอบรมสุขภาพอนามัยที่อำเภอ เจ้าหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวก แก่เจ้าภาพ ดำเนินการพิธีสงฆ์ รักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกศาลา

๒.๓ ความคาดหวังในการจัดงานศพ พบว่า เจ้าภาพต้องการให้มีสถานที่สะดวกสบาย สะอาด เป็นระเบียบ มีสถานที่จอดรถเพียงพอแก่ผู้เดินทางมาร่วมงานให้ได้รับความสะดวก พิธีการเรียบง่าย ประหยัดได้ประโยชน์เกิดปัญญา หวังให้มีการแสดงธรรมก่อนสวดพระอภิธรรม ใช้เวลาประกอบพิธี ไม่นานเกิน มีเจ้าหน้าที่แผนกต่าง ๆ คอยชี้แนะแนวทางให้คำปรึกษา เป็นผู้นำดำเนินการพิธีสงฆ์ ดูแล เอาใจใส่ดูแลญาติมิตรตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการสุคติสถานวัดชลประทานรังสฤษฎ์ นนทบุรี ได้ค้นพบประเด็น ผลการวิจัย ดังนี้

๑. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบพิธีกรรมหลัก ๖ พิธีกรรมได้แก่ ๑) พิธีรับศพ ๒) พิธีรดน้ำศพ ๓) พิธีสวดอภิธรรม ๔) พิธีทำบุญ เข้า-ทำบุญเพล ๕) พิธีฌาปนกิจศพ ๖) พิธีเก็บอัฐิ ซึ่งสอดคล้องกับบทความของกรมยุทธศึกษาทหารบก ได้เรียบเรียงไว้ว่า รูปแบบการจัดการงานศพ เป็นแนวทางหรือวิธีปฏิบัติ เป็นต้นว่า งานนี้ควรดำเนินการ อย่างไร เมื่อดำเนินการตามรูปแบบนี้แล้วงานจะดำเนินการไปด้วยความราบรื่น รวดเร็ว เรียบร้อย ถูกต้อง และสำเร็จลุล่วงตามจุดหมายของงาน ไม่ขัดข้องหรือวุ่นวาย ในแต่ละสังคมจะมีรูปแบบปฏิบัติที่สืบทอด กันมาตามความเชื่อ ด้วยเหตุนี้ จึงมีรูปแบบการปฏิบัติที่หลากหลาย และเพื่อจุดมุ่งหมายที่จะให้การปฏิบัติ มีพิธีกรรมมีรูปแบบเดียวกัน จึงได้รวบรวมรูปแบบการจัดการงานศพที่เป็นกลายมาแสดงไว้ ๖ ขั้นตอน ได้แก่ การอาบน้ำชำระร่างกายศพ พิธีสวดพระอภิธรรม พิธีฌาปนกิจศพ การเก็บอัฐิ พิธีลอยอังคาร พิธีทำบุญ ๗ วัน ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน^๓

๒. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการสุคติสถานของวัดชลประทานรังสฤษฎ์นั้นมีรูปแบบการจัดการที่แตกต่างจากวัดในเขต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ (๑) กระบวนการและขั้นตอนพิธีสวดพระอภิธรรม เพราะก่อนการสวดพระอภิธรรม ของทุกคืน ต้องมีพระสงฆ์ ๑ รูป แสดงปาฐกถาธรรม พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม ๑ จบเท่านั้น (๒) กระบวนการและขั้นตอนพิธีฌาปนกิจ เพราะก่อนนำหีบศพขึ้นตั้งไว้บนจิตกาธานนั้น ไม่มีการเดินเวียน เมรุ ๓ รอบ (๓) กฎระเบียบข้อบังคับของวัดชลประทานรังสฤษฎ์นั้น งดรับพวงหรีดทุกชนิด ไม่อนุญาตให้

^๓ กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก, “คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thaichaplain.com/religious-rite-manual> [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๕].

แจกสแน็คบ็อกและจัดเลี้ยงอาหารในวันบำเพ็ญกุศลสวดพระอภิธรรม ห้ามตั้งอาหารหน้าหีบศพ จุดจตุรปูเทียนภายในและบริเวณศาลา ซึ่งสอดคล้องกับ พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (ปัญญานันทะ) ได้ดำริไว้ว่า การสวดพระอภิธรรมนั้นไม่ได้เกี่ยวกับศพ แต่จุดหมายสำคัญนั้นต้องการทำให้คนเป็นรู้เรื่องและเข้าใจ เมื่อคณะเจ้าภาพมาประชุมพร้อมกันแล้วให้พระสงฆ์เริ่มปาฐกถาธรรม การเวียนเมรุนั้นเวียนเพื่ออะไร ไม่ต้องเวียนก็ได้ไม่จำเป็นต้องเวียน ยอดบุญไม่ใช่การพาศพเวียนเมรุ และพวงหรีดไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ เป็นมลพิษและขยะล้นวัด การเลี้ยงอาหารก็ควรจัดให้เลี้ยงรวมกันไว้ที่โรงทานทั้งนี้เพื่อความประหยัด แก่คณะเจ้าภาพ^๔

ตาราง แนวทางการจัดการสุคติสถานวัดชลประทานรังสฤษฎ์ นนทบุรี

รายการ	วัดชลประทานรังสฤษฎ์
รูปแบบการจัดงานศพ	เป็นระเบียบ เรียบง่าย ประหยัด ได้ประโยชน์และก่อให้เกิดปัญญา ในปัจจุบันจึงมีการแสดงปาฐกถาก่อนการสวดพระอภิธรรมทุกคืน ใช้เวลาประกอบพิธีโดยประมาณ ๑ ชั่วโมง
ขั้นตอนพิธีรับศพ	๑) เจ้าหน้าที่ และพระสงฆ์ไปนำศพ ๒) เจ้าหน้าที่ผูกสายสิญจน์ที่ข้อมือผู้เสียชีวิต ๓) พระพิจารณาบังสุกุล ๔) เจ้าหน้าที่นำร่างขึ้นรถมาวัด
ขั้นตอนพิธีรดน้ำศพ	๑) เจ้าหน้าที่ เชิญคณะเจ้าภาพและแขกร่วมรดน้ำผู้วายชนม์ ๒) เจ้าหน้าที่ ทำการผูกสายสิญจน์ข้อมือผู้วายชนม์และนำผ้าขาวทอ ๓) ยกผู้วายชนม์เข้าโลงศพ ๔) นำขึ้นตั้งบนแท่นและโยงสายสิญจน์
ขั้นตอนพิธีสวดอภิธรรม	๑) เจ้าหน้าที่เชิญกตสวดจตุรปูเทียนและนำบูชาพระ อารามาศิล ๒) พระสงฆ์แสดงปาฐกถาธรรม ๓) พระสงฆ์สวดอภิธรรม ๑ จบ ๔) เจ้าหน้าที่ เชิญเจ้าภาพทอดผ้าไตรและถวายไทยธรรม ๕) พระสงฆ์อนุโมทนาภา ๖) เจ้าหน้าที่นำกราบลาพระรัตนตรัย
ขั้นตอนพิธีทำบุญอุทิศ	๑) เจ้าหน้าที่เชิญจตุรปูเทียนและนำบูชาพระ อารามาศิล ๒) พระสงฆ์เริ่มสวดมาติกา ๓) เจ้าหน้าที่ เชิญเจ้าภาพทอดผ้าไตรและถวายไทยธรรมพร้อมภัตตาหาร ๔) พระสงฆ์พิจารณาบังสุกุลผ้าไตรและอนุโมทนาภา ๕) เจ้าหน้าที่นำกราบลาพระรัตนตรัย

^๔ poppywin, “การทำศพแบบประหยัด โดย หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.openbase.in.th/node/3121> [๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓].

ขั้นตอนพิธีมาปนกิจ	๑) เจ้าหน้าที่ เคลื่อนหีบศพตั้งไว้บนจิตกาธาน ๒) พระสงฆ์แสดงปาฐกถาธรรม ๓) อ่านประวัติผู้วายชนม์ ยืนร่วมไว้อาลัย ๔) เชิญเจ้าภาพขึ้นทอดผ้าไตร ๕) นิมนต์พระสงฆ์พิจารณาผ้าไตรบังสุกุล ๖) ร่วมวางดอกไม้จันทร์และต่อด้วยจุดไฟประทุมเพลิง
ขั้นตอนพิธีเก็บอัฐิ	๑) เจ้าหน้าที่ เก็บกระดูกเรียงเป็นลักษณะคล้ายรูปคน ๒) ญาติโรยน้ำอบดอกไม้และคลุมด้วยผ้าขาว ๓) นิมนต์พระสงฆ์บังสุกุล ๑ รูป ๔) เจ้าหน้าที่นำกระดูกใส่ถุงห่อด้วยผ้าขาวมอบกลับให้ญาติ
องค์ความรู้ของเจ้าหน้าที่	เข้าใจธรรมเนียมประเพณีการจัดงานศพ ศาสนพิธี บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล อาราธนาธรรม อาราธนาพระปริตร ถวายสังฆทาน
ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่	อำนวยความสะดวกแก่เจ้าภาพ ดำเนินการพิธีต่าง ๆ บูชาพระ อาราธนาศีล นำถวายสังฆทานทุกขั้นตอน รักษาความสะอาดทั้งภายในและภายนอกศาลา ดูแลอุปกรณ์ทั้งหมดในศาลา จัดโต๊ะ เก้าอี้ เตรียมอาสนะ พร้อมช่วยงานส่วนรวมภายในวัด
กฎระเบียบข้อบังคับ	ก่อนการเผาศพต้องมีใบมรณะบัตรมาแสดง/จัดพิธีสวดอภิธรรมไม่เกิน ๕ คืน/ไม่อนุญาตการเก็บศพไว้ ๕๐ วัน หรือ ๑๐๐ วัน/งดพวงหรีดทุกชนิด งดการเลี้ยงอาหารและเครื่องดื่ม ยกเว้นน้ำเปล่า/ห้ามตั้งอาหารหน้าศพ/งดจุดธูปเทียน ภายในบริเวณศาลา/งดจัดการละเล่น/งดสุราของมีนเมา
ความคาดหวังด้านสถานที่	สถานที่สัปปายะ สะอาดเป็นระเบียบ มีสถานที่จอดรถ เดินทางมาร่วมงานได้สะดวก รวมถึงมีที่สำหรับพวงหรีดที่นำมาร่วมงาน
ความคาดหวังด้านพิธีการ	เรียบง่ายประหยัดมีความหมายและหวังให้มีการแสดงธรรมก่อนสวดพระอภิธรรม ใช้เวลาประกอบพิธีเหมาะสม ไม่นานเกิน
ความคาดหวังด้านบุคลากร	มีเจ้าหน้าที่ชี้แนะให้คำปรึกษาในด้านที่ไม่เข้าใจ เป็นผู้นำดำเนินพิธี ดูแลเอาใจใส่และเป็นมิตร

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

๑.๑ ควรมีพระสงฆ์แสดงปาฐกถาธรรมก่อนสวดพระอภิธรรม เพื่อให้ญาติและแขกผู้มาร่วมงานได้รับฟังเป็นภาษาไทยก่อนสวดพระอภิธรรมภาษาบาลี เพราะแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงานไม่เข้าใจในการสวดพระอภิธรรมนั้น

๑.๒ ควรเปิดรับแสดงความคิดเห็นและปัญหาของผู้มาใช้บริการ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรเก็บข้อมูลจากญาติผู้วายชนม์หลังจากการฌาปนกิจศพไปแล้วอย่างน้อย ๑ อาทิตย์ โดยขอข้อมูลติดต่อไว้ เพราะขณะตั้งบำเพ็ญกุศลศพอยู่นั้น ญาติผู้วายชนม์กำลังเกิดความโศกเศร้าเสียใจ อาจทำให้ไม่สะดวกในการตอบคำถาม

๒.๒ การเก็บข้อมูลกับหน่วยงานฌาปนกิจ ควรทำหนังสือยื่นขออนุญาตส่งก่อนประมาณ ๒ อาทิตย์ หากไม่ทำเช่นนี้การเก็บข้อมูลจะล่าช้ามากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดาโร). “การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”.

วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต. การจัดการเชิงพุทธ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

รัตน์ะ ปัญญาภา และคณะ. “รูปแบบการจัดงานศพเชิงสร้างสรรค์ของชาวพุทธในชุมชนชนบทตามทัศนะของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุบลราชธานี”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม - เมษายน ๒๕๖๒) : ๒๙๐.

ศิววัฒน์ ชัยวงศ์. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อและพิธีกรรมการจัดงานศพของชาวล้านนา”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๔๘๙.

กองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารบก. “คู่มือการปฏิบัติศาสนพิธี”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thaichaplain.com/religious-rite-manual> [๒๕ มีนาคม ๒๕๖๕].

ปณตกร (ปรับปรุง). “พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%A401/%A401-20-2505-001.htm> [๙ มีนาคม ๒๕๖๕].

Poppywin. “การทำศพแบบประหยัด โดย หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.openbase.in.th/node/3121> [๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗].